

Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego

Zespołu Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego (ZPKChiN) obejmuje swym zasięgiem część doliny Wisły wraz z przyległymi fragmentami wysoczyzny na odcinku od Bydgoszczy do miejscowości Nowe. Pod obecną nazwą funkcjonuje od 21 maja 2003 roku. Wcześniej kilkakrotnie zmieniał się obszar ochrony i nazwa parku.

Początki ochrony krajobrazu doliny dolnej Wisły sięgają 1993 roku, kiedy to utworzono Zespół Nadwiślańskich Parków Krajobrazowych (Rozporządzenie nr 142/93 Wojewody Bydgoskiego z dnia 6 maja 1993 r., Dz. Urz. nr 11 z dn. 9 sierpnia 1993 r., poz. 143 oraz Rozporządzenie nr 319/95 Wojewody Bydgoskiego z dnia 19 grudnia 1995 r., Dz. Urz. nr 6 z dn. 29 marca 1996 r., poz. 28). Kolejnym etapem było utworzenie po drugiej stronie Wisły Chełmińskiego Parku Krajobrazowego (Rozporządzenie nr 11/98 Wojewody Toruńskiego z 15 maja 1998 r., Dz. Urz. nr 16, poz. 89). W tym samym roku Zespół Nadwiślańskich Parków Krajobrazowych zmienia nazwę na Nadwiślański Park Krajobrazowy (Rozporządzenie nr 33/98 Wojewody Bydgoskiego z dnia 31 sierpnia 1998 r., Dz. Urz. nr 54 z dn. 11 września 1998 r., poz. 256).

Po reformie administracyjnej w 1999 roku, w wyniku połączenia Nadwiślańskiego Parku Krajobrazowego i Chełmińskiego Parku Krajobrazowego utworzono Park Krajobrazowy Doliny Dolnej Wisły. Dokumentem ustanawiającym nowy park było Rozporządzenie nr 50/99 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z dnia 31 marca 1999 roku (Dz. Urz. Woj. Kujawsko-Pomorskiego nr 24/99 z dnia 13 kwietnia 1999 r., poz. 142). W roku 2003, na mocy Zarządzenia nr 144/03 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 maja 2003 r. Park Krajobrazowy Doliny Dolnej Wisły zmienia nazwę na Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego. Kolejne akty prawne dotyczące Zespołu Parków ukazują się we wrześniu 2005 r. Są to rozporządzenia Wojewody Kujawsko-Pomorskiego nr 18/2005, 19/2005, 20/2005 oraz 349/2005. Zawierają one m.in. opis przebiegu granic parku i zakazy obowiązujące na jego terenie.

Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego, rozciągający się na długości około 100 km i zajmujący powierzchnię prawie 60 tysięcy ha, jest jednym z większych obszarów prawnie chronionych w województwie kujawsko-pomorskim. Pod względem administracyjnym, położony jest na terenie czterech powiatów i szesnastu gmin. Najcenniejsze przyrodniczo fragmenty doliny Wisły chronione są w formie 14 rezerwatów przyrody.

Duże zróżnicowanie geomorfologiczne zboczy doliny i terenów przyległych znajduje swoje odzwierciedlenie w mozaikowości krajobrazów naturalnych, z wieloma typami ekosystemów; rozległej rzeki nizinnej z piaszczystymi i żwirowymi łaciami, przylegającymi do brzegów łąkami, starorzeczami, lasami łągowymi, aktywnymi geologicznie zboczami i dolinkami erozyjnymi. Różnorodność typów siedlisk przyczynia się do bogactwa świata roślinnego i zwierzęcego na terenie parku. Z dotychczasowych badań wynika, że flora roślin naczyniowych (kwiatowych i paprotników) jest bardziej zróżnicowana niż na terenach przyległych i liczy około 1000 gatunków. Stwierdzono występowanie 67 gatunków roślin pod całkowitą

ochroną i 14 pod częściową. Większość roślin chronionych to jednocześnie gatunki zagrożone wyginięciem, zamieszczone w „Czerwonej Księdze”.

Wśród dominujących gatunków pospolitych spotyka się szereg osobliwości florystycznych m.in. azotolubne komosy (*Chenopodium*), rdesty (*Polygonum*) i łobody (*Atriplex*), które rosną na płaskich odcinkach dna doliny Wisły zbudowanych z aluwii rzecznych. Na wynurzających się latem piaszczystych wyspach i ławicach rosną gatunki roślin niespotykane na innych terenach: komosa klonolistna (*Chenopodium acerifolium*), szczaw ukraiński (*Rumex ucranicus*), rdest Brittingera (*Polygonum brittingeri*), namulnik brzegowy (*Limosella aquatica*) czy niedawno przybyła z dorzecza Dniepru miłka orzęsiona (*Eragrostis pilosa*). Na piaszczystym podłożu rośnie ponadto turzyca piaszkowa (*Carex arenaria*) będącą pod częściową ochroną oraz znacznie rzadsza turzyca loarska (*Carex ligerica*) – gatunek umieszczony na Czerwonej Liście. Bogactwo roślin wodnych oraz szuwarowych występuje przy licznych starorzeczach. Rosną tam m.in. grzybień (*Nymphaea*), grązele (*Nuphar lutea*), rdestnice (*Potamogeton*) i paproć salwinia pływająca (*Salvinia natans*). Dolina Dolnej Wisły jest znanym od dawna skupieniem roślinności kserotermicznej, która najczęściej występuje na stromych, niezarośniętych lasem zboczach, często o wystawie południowej. Część rosnących tam gatunków przetrwała od końca ostatniego zlodowacenia, z czasów panowania lasów tundry i „zimnego stepu”. Najbardziej znane i chronione gatunki stepowe występujące na terenie ZPKChiN to: ostnica włosowata (*Stipa capillata*) i ostnica Jana (*Stipa joannis*), miłek wiosenny (*Adonis vernalis*), wężymord stepowy (*Socrzonera purpurea*), goryczka krzyżowa (*Gentiana cruciata*), ostrołódka kosmata (*Oxytropis pilosa*), zawilec wielkokwiatowy (*Anemone sylvestris*) i wisienka karłowata (*Cerasus fruticosa*). Ponadto spotyka się naparstnicę zwyczajną (*Digitalis grandifolia*), rosiczkę okrągłolistną (*Drosera rotundifolia*), lilię złotogłów (*Lilium martagon*), skrzyp olbrzymi (*Equisetum telmateia*), storczyki (*Orchis*), goździki (*Dianthus*) i inne cenne gatunki, z których trzy znalazły się w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej: sasanka otwarta, (*Pulsatilla patens*), leniec bezpodkwiatowy (*Thesium ebracteatum*), i starodub łąkowy (*Ostericum palustre*). Część z wymienionych gatunków występuje poza terenami Nadleśnictwa Żołędowo.

Lasy pokrywają stosunkowo niewielką część ZPKChiN, ponadto są rozmieszczone nierównomiernie. Spotyka się je głównie na wysoczyźnie i rzecznych terasach (bory) oraz na zboczach doliny Wisły (grądy i bory mieszane). Lasy parku leżące w granicach Nadleśnictwa Żołędowo to przede wszystkim kompleks leśny ciągnący się wzdłuż krawędzi doliny Wisły w Dolinie Fordońskiej tworzony głównie przez bory i bory mieszane o drzewostanach częściowo przekształconych przez człowieka. Bardziej zróżnicowane fragmenty lasów znajdują się na zboczach między Myślęcinkiem a Fordonem i na północ do Strzelec Dolnych. Znaczna ilość kompleksów leśnych ZPKChiN położona jest poza zasięgiem terytorialnym Nadleśnictwa Żołędowo.

Bogactwo świata zwierzęcego to przede wszystkim liczne gatunki ptaków. Dolina Dolnej Wisły jest jedną z ważniejszych ostoi awifauny w kraju i kluczowym korytarzem ekologicznym o randze europejskiej. Na terenie Parku w okresie lęgowym odnotowano 123 gatunki ptaków. Dla 65 gatunków stwierdzono gniazdowanie pewne, 50 prawdopodobne, a dla 8 wskazano gniazdowanie możliwe. Wg niektórych źródeł liczba gatunków gniazdujących przekracza 150. Z grupy

gatunków zagrożonych wyginięciem w Europie na terenie ZPKChiN występuje 16 gatunków. Biorąc pod uwagę grupy gatunków zagrożonych wyginięciem w Polsce, na terenie tym stwierdzono: 1 gatunek skrajnie zagrożony, 6 silnie zagrożonych i 21 zagrożonych. Wyjątkowa wartość faunistyczna doliny stała się podstawą utworzenia Obszaru Specjalnej Ochrony OSO „Dolina Dolnej Wisły” (kod obszaru PLB040003) w ramach sieci Natura 2000 (zobacz kolejny rozdział). Na obszarze występują co najmniej 44 gatunki wymienione są w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Z ważniejszych gatunków występujących na terenie parku można wymienić: bielaczka, bataliona, bielika, błotniaka łąkowego, zbożowego i stawowego, czaplę białą, kraskę, łabędzia czarnodziobego, ohara, ostrygojada, rybitwę białoczelną, białowąsą i czarną, rybołowa i szablodzioba. Podczas wiosennych wylewów tworzą się wyjątkowo korzystne warunki żerowiskowe dla wędrujących siewkowców oraz kaczek, gęsi i traczy. W okresie wędrówek ptaki wodno-błotne występują w bardzo dużych koncentracjach (do 50 000 osobników). Pasy nadrzecznych zarośli stwarzają bardzo dogodne warunki dla jesiennej wędrówki ptaków wróblowych, zwłaszcza pokrzewkowatych (pokrzewek i piecuszka).

Inne grupy zwierząt z obszaru parku nie zostały dokładnie zbadane. Z grupy bezkręgowców podawanych jest ponad 1000 gatunków chrząszczy. Faunę płazów i gadów stanowią prawdopodobnie wszystkie gatunki charakterystyczne dla większości terenu niżu polskiego. Z grupy ssaków spotyka się wydrę i bobra europejskiego oraz kilka gatunków nietoperzy. W ichtiofaunie Wisły występują gatunki chronione m.in. koza (*Cobitis taenia*), śliz (*Noemacheilus barbatulus*) i piskorz (*Misgurnus fossilis*), różanka (*Rhodeus sericeus*). Ponadto koza, piskorz i boleń zostały wymienione w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej.

Opisane powyżej walory przyrodniczo-krajobrazowe nadwiślańskich obszarów dodatkowo wzbogacają obiekty kulturowe: grodziska wczesnośredniowieczne, założenia pałacowo-parkowe i inne liczne zabytki architektury. Ponadto na obszarze parku kultywowane są tradycje sadownicze (istniejące pozostałości dawnych sadów), pszczelarskie oraz kulinarne (wyrabiane wg dawnych receptur przetwory z owoców).

Obszar ZPKChiN jest dobrze zagospodarowany pod względem turystyczno-rekreacyjnym – wyznaczono liczne szlaki turystyczne (piesze, rowerowe, konne, wodne oraz ścieżki przyrodnicze), prowadzące przez najatrakcyjniejsze obiekty na terenie parku. Dobrze rozwinięta jest również baza noclegowa.